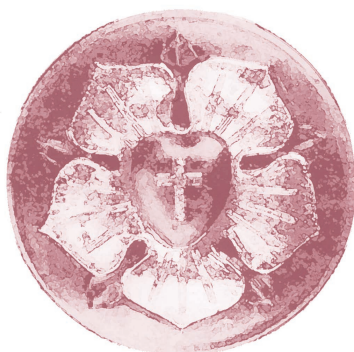

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: MYSTERIET SELVMORD

ARTIKLER OG INNLEGG

SJELESOR GKONFERANSEN FOR
HØRSELSHEMMEDE 2014

KJØNNSNØYTRAL EKTESKAPSTELOGI
- HVORFOR IKKE?

AUTORITÆRT OM TEOLOGISK
FORSKNING

SØNDAGSTEKSTEN

1. SUNDAG I ADVENTSTIDA
2. SØNDAG I ADVENTSTIDEN
3. SØNDAG I ADVENTSTIDEN
4. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

FRA BISPEDØMMERÅDENE

MYSTERIET SELMORD

Trude Lorentzen, forfatteren av boka "Mysteriet mamma", en prisbelønnet bok om hennes mor Mia som tok sitt eget liv da Trude var 15 år, har virkelig gått i dybden for å finne en forklaring på HVORFOR det endte slik.. Menighetshuset i Vestre Aker er fylt til randen denne mandagskvelden; temaet "Å forstå mammas steg ut av livet" har trukket overraskende mange folk. Vi i arrangementskomiteen turde ikke å bruke ordet selvmord på plakaten, og vi har diskutert mye om hvordan dette skal tas opp på en skånsom måte. Men tas opp skal det altså. Datteren og forfatteren er her, og hun forteller til en svært lydhør forsamling at tittelen til boka slett ikke er tilfeldig. For også for henne er det et mysterium, dette som skjedde med moren, at hun endte med å ta sitt eget liv. Selv etter at hun har gått gjennom alt som skjedde den gangen, selv etter å ha skrevet mange hundre sider om det, et mysterium var og ble det – et svært vanskelig og vondt mysterium. Og det kan vi vel gå ut fra at det er også for de pårørende til de omtrent en million menneskene som hvert år tar livet sitt her i verden.

I Norge regner man med at det er mellom 500 og 600 mennesker som dør for egen hånd årlig, langt de fleste av disse er menn. Og om vi ikke finner noen entydig forklaringen til disse selvmordene, så er budskapet til selvmordstruede i alle fall klart: Søk hjelp! Be om hjelp, fortell noen hvordan du egentlig har det! Kirkens SOS har gjort og gjør fortsatt her en viktig innsats, og

det er godt at de er en del av kirkens arbeid. At sjelesorgsamtaler og kirkelige fellesskap også kan fungere selvmordsforebyggende, kan vi både håpe og tro.

Men oftest møter jeg selvmordet som prest med ansvar for å gå med dødsbud eller i gravferd. Aller oftest det siste. Sorgen etter et selvmord har mye ekstra bagasje, og det siste jeg ønsker oppe i det hele, er å legge ytterligere sten til byrden. Svært bevisst er jeg også på at kirken og samfunnet for øvrig i tidligere tider jo nettopp har lagt sten til byrden ved å fordømme selvmordet og se på det som en kriminell handling (først i 1897 ble det formelle forbudet mot jordpåkastelse av selvmordere uttrykkelig opphevet i Norge).

At synet på selvmordet har forandret seg, både i samfunnet og i kirken, er sikkert. Og ingen vil tilbake til en tid hvor selvmord skulle gjemmes vekk som en skammelig hemmelighet i familiers liv. Av den grunn ønskes større åpenhet velkommen på dette område. Og det kan synes som det er større åpenhet om selvmord nå enn før. I dødsannonsene virker det som "valgte å forlate oss" er blitt en slags standardformulering for å signalisere at vedkommende tok sitt eget liv, selv om ordet "valg" for enkelte pårørende kan oppleves misvisende. For hvor mye velger man egentlig? Hvis verden plutselig oppleves bare forferdelig?

Pressen har en Vær Varsom-plakat som blant annet gjelder nettopp omtale av selvmord. Grunnen til denne forsiktigheten er selvmordets smit-

... et mysterium var og ble det – et svært vanskelig og vondt mysterium.

teeffekt. Derfor omtales sjelden detaljer ved selvmord, ofte brukes heller ikke ordet. "Personlige tragedier" kan vi imidlertid ofte lese om, og mange av oss oversetter vel i hodet og tenker at det for så vidt like godt kunne stå selvmord.

Den siste tiden har både kjente og mindre kjente personer stått fram i media med sine fortellinger, som overlevende etter selvmordsforsøk. Dette er sterke fortellinger med et klart sikte, å forebygge flere selvmord. En slik åpenhet er av det gode, og i den grad vi kan, skal vi fremelske en slik åpenhet også i våre nærmiljø. Å være med å peke på håpet for framtiden og at det finnes veier og mennesker som kan hjelpe en med det som er vondt, kan jo ikke være kirken fremmed.

Pressens åpenhet rundt et selvmord som faktisk har funnet sted, er imidlertid noe mindre. For her gjelder fortsatt den vanskelige balansegangen mellom åpenhet om det som har skjedd, og faren for at flere gjennom beskrivelsene av selvmordet selv skal finne at dette er en god løsning.

I boka "Alt må vike for natten" av Delphine de Vigan skriver også hun om sin mor som tok sitt eget liv. Her er også en datter som leter etter hvorfor moren gjorde som hun gjorde. Og etter over 300 siders mulige forklaringer avslutter hun boka slik: "I dag leter jeg ikke lenger, jeg har slått meg til ro... Hun (moren) visste og følte at sykdommen til slutt ville vinne, hun hadde smerter, hun var sliten. Etter alle kampene hun hadde kjempet i sitt liv, hadde hun ikke krefter igjen til å føre denne. Lucile (moren) døde sekstien år gammel, før hun ble en gammel dame. Lucile døde som hun ønsket: levende. I dag makter jeg å beundre henne for motet."

Kanskje kunne vi trengt
... ord som hjelper oss å
leve med det vi ikke
forstår, de virkelig vonde
mysteriene?

På tysk kan selvmord kalles Freitod, og på engelsk brukes også begrepet voluntary death. Og mens man på norsk har en diskusjon om ordet selvmord er for negativt (Skulle vi heller si selvdrap?), så gir jo begreper som frihet og frivillighet assosiasjoner til noe veldig positivt, gjør det ikke det? – på samme måte som avslutningen i boka av Delphine de Vigan framstiller selvmordet som noe vi ikke bare skal respektere avdøde for, men endog beundre.

I møte med pårørende etter selvmord leter vi også i kirkens rom etter de gode ordene, og det er mange ganger vanskelig å finne dem. Hvordan gi rom for alle følelsene i nettopp denne sorgen?

Hvor åpen skal vi være om det som har skjedd, og er all åpenhet her bra? Og kan vi i vår iver etter ikke å fordømme, og å bøte på en mørk fortid, slumpe til å beskrive selvmord som noe

både svært forståelig, ja, kanskje til og med modig? Eller hvordan responderer vi når vi møter spørsmål fra de etterlatte om vi ikke kan la det komme fram i gravferden at de på alle måter respekterer avdødes valg?

Liturgien vi bruker i gravferd er jo den samme uansett omstendigheter rundt dødsfallet (med unntak av barns gravferd). Kanskje kunne vi trengt noen mer finmaskede ord her, i forbindelse med for eksempel selvmordet? – ord som fremmer liv og håp i en vanskelig situasjon, som er åpne nok og sanne nok til å ivareta både den som er død, og dem som er igjen, ord som hjelper oss å leve med det vi ikke forstår, de virkelig vonde mysteriene.

ANNE GRETE LISTRØM
ANNE.GRETE.LISTRØM@OSLO.KIRKEN.NO

SJELESORGKONFERANSEN FOR HØRSELHEMMEDE 2014

AV EYOLF BERG, SEKRETÆR I IVSS CHURCHEAR
 FOTO: ANJA ADAMUS (PL)
 EBE@EBE-DATA.COM

Årets internasjonale konferanse for sjelesorg blant hørselshemmede fant sted i Tyniec i Kraków, Polen, 21. – 25. august i år og samlet et førtitall deltakere fra 11 land, hovedsakelig fra Europa, men også fra USA. Norge var denne gangen representert med to utsendinger, diakon Kurt Moritz Homme fra Nedre Eiker, som er utpekt til å være Tunsberg bispedømmes ressursperson i spørsmål som gjelder hørselshemmede, og undertegnede som også er styremedlem i og sekretær for arrangørorganisasjonen IVSS Churchear – The International Federation for Pastoral Care among Hard of Hearing (www.churchear.org).

Selve konferansestedet, benediktinerabbedit i Tyniec¹, dannet en vakker ramme om konferansen, med sin beliggenhet høyt oppe på en klippe i praktfull natur ved elven Wisła.

De fleste konferansedeltakerne kom allerede kvelden før konferansestart for å være med på en ekskursjon til konsentrasjons- og utryddelsesleiren Auschwitz som ligger bare en times kjøring fra Kraków. Der fikk vi en grundig innføring i de grusomhetene som hadde foregått på stedet, og det er vel unødvendig å framheve at besøket gjorde et særdeles sterkt inntrykk på konferansedeltakerne.

Selve konferansen ble åpnet på kvelden 21.

august i nærvær av både romersk-katolske og lutherske kirkeledere samt representanter for Kraków kommune og det polske landsforbundet for hørselshemmede. På åpningsseremonien fikk samtlige tilstedeværende en opplevelse av hva det vil si å være hørselshemmede. Under deler av åpningen ble det benyttet såkalt ”rosa støy”, en støysender som medfører at normalthørende opplever det som skjer, på samme måte som hørselshemmede normalt

gjør – mens de hørselshemmede deltakerne fikk det som ble sagt, i klartekst gjennom teleslyngen. Forholdene var med andre ord snudd på hodet! En interessant og tankevekkende opplevelse.

Konferansen tok utgangspunkt i Jesu liknelse om den bort-

komne sauene, og temaet var formulert som et spørsmål: ”Bare en sau?”. Det kunne tolkes på flere måter: ”Bare en sau?”, ”Bare én sau?”, ”Bare en sau?” Flertydigheten i spørsmålet var tilsiktet, og liknelsen ble satt inn i hørselshemmedes situasjon i menigheter og andre kristne sammenhenger. Gjennom foredrag og samtaler framkom det at svært mange hørselshemmede velger å trekke seg ut av menighetsfelleskapene fordi de faller utenfor både i gudstjenester og i sosiale sammenhenger. I mange tilfeller møter de fordommer og blir sett ned på fordi de grunnet

Benediktinerabbedit i Tyniec

hørselstapet ikke ute videre får med seg hva som blir sagt. Mange opplever rett ut å bli betraktet som dumme og vanskelige å ha med å gjøre. Ofte forsvinner de ut av fellesskapet uten at det blir lagt særlig merke til at de blir borte.

I denne sammenheng dreier det seg altså ikke om bare *én* bortkommet sau. De hørselshemmede er mange, og antallet er sterkt økende, også i yngre årsklasser i et stadig mer støypraget samfunn. Et hørselshemmet menighetsmedlem er heller ikke bare en *sau*. De hørselshemmede utgjør et tverrsnitt av både befolkning og menighet. Det er ofte ressurssterke mennesker som vil ha svært mye å tilføre menigheten, ikke minst når det gjelder kompetanse om kommunikasjon med mennesker som ellers har lett for å falle utenfor. Og når en hørselshemmet blir borte fra fellesskapet, er det ikke *bare* en sau som forsvinner. Det er et lem på Kristi legeme som blir borte, og Herren lider.

Mye kan gjøres for å legge forholdene til rette for hørselshemmede i menighetene. Det dreier seg selvfølgelig om teknisk tilrettelegging, og på konferansen ble vi presentert for en del av den nyeste utviklingen på dette området av en representant for firmaet Phonak som er en av verdens største leverandører av utstyr for hørselshemmede. Men det dreier seg like mye om menneskelig tilrettelegging. Hvordan kommuniserer vi? Bryr vi oss om å bruke det tekniske utstyret som finnes i kirkene våre?² Er vi bevisst på hvorvidt alle våre tilhørere og samtalepartnere faktisk får med seg det som blir sagt? Det er tale om hvor vi står i forhold til tilhører/samtalepartner, om vi snakker tydelig, om vi klarer å disiplinere oss til å snakke én om gangen osv., kort sagt om holdninger til mennesker med behov for større eller mindre grad av tilrettelegging. Her gjenstår det mye.

Men det påligger også den hørselshemmede selv et ansvar for å være åpen om sin hørselshemming og sitt behov for tilrettelegging. Alt for mange hørselshemmede tier om sine problemer.

Hva kan vi som prester, diakoner og andre ledere i menigheten gjøre for å gi dem mot og frimodighet til å ”komme ut av skapet” i stedet for å trekke seg ut av fellesskapet?

Årets konferanse for sjelesorg blant hørselshemmede viste med andre ord at mye er ugjort når det gjelder å inkludere hørselshemmede i menighetslivet. Teleslynger i kirkene er langt fra nok, selv om de er mer enn nødvendige. I dette arbeidet trenger vi å lære av hverandre og inspirere hverandre på tvers av kirke- og landegrensler. Til dette trenger vi et målrettet, internasjonalt forum. Et slikt forum er det IVSS Churchears tilbyr kirkene gjennom sine konferanser og gjennom sitt opplysningsarbeid. Mellom konferansene har medlemmene, både personlige og korporative, muligheten til å videreføre debatten på organisasjonens nettforum. Målet er aktivt å legge

til rette for at de bortkomne skal kunne føres tilbake til menighetsfellesskapet, og dett er et arbeid som angår hele Guds Kirke.

La meg til slutt bare nevne at neste konferanse finner sted i Danmark i august 2016. Mer informasjon kommer både på IVSS Churchears hjemmesider og her i bladet i løpet av 2015.

De norske representantene på omvisning i Kraków

¹ Abbediet ble opprettet på 1044 av Kazimierz gjenopprettaren, men ble stengt i 1816 av den østerrikske okkupasjonsmakten etter å ha vært et sentrum for motstandskampen mot delingen av Polen. På slutten av 1930-tallet ble abbediet gjenopprettet, og de første munkene flyttet inn i juli 1939. I senere år er klosteret gjennomgående restaurert, og de bygningene som hadde rast sammen, er blitt gjenoppbygget på en så dyktig måte at det skal et trenet øye til for å se hvor de gamle murene slutter, og de nye begynner. Innvendig framstår klosteret som et moderne og velfungerende konferansesenter. Klosterkirken fungerer også som menighetskirke for lokalbefolkningen i Tynec.

² Jfr. artikkelen ”Jeg trenger ikke mikrofon”, som ble trykt i LK tidligere i år.

KJØNNSNØYTRAL EKTESKAPSTEOLOGI – HVORFOR IKKE?

AV ØIVIND BENESTAD, MEDLEM AV AGDER OG TELEMARKEKTESKAPSTEOLIGERÅD, OG LEDER AV STIFTELSEN MORFARBARN
ØIVIND.BENESTAD@GETMAIL.NO

Er kirken i ferd med å tape "folkets kjærlighet" fordi den forkynner en samlivsetikk som ikke applauderes av folkeopinionen? Bør kirken endre sin teologi og praksis angående samboerskap og likekjønnet ekteskap?

Dette er to sentrale spørsmål i en 8 siders artikkel av Asbjørn Salthe i LK nr 12. Han svarer Ja på begge spørsmål og mener at kirken trenger å nyformulere sin samlivsetikk for ikke å miste sin relevans – særlig for mennesker mellom 20 og 40 år.

1. SAMLIVSETIKK OG DÅPSTALL

Salthe tar utgangspunkt i statistikk om fallende dåpstill, færre kirkelige vielser og det faktum at flertallet av norske barn blir født utenfor ekteskap. Han erkjenner at kirkens samlivsetikk ikke er den eneste årsak til disse trendene. "Vi må legge til grunn at det er en rekke ulike faktorer som er årsak til sviktende oppslutning om kirkelig praksis," skriver han. Denne erkjennelsen henger imidlertid ikke i hop med konklusjonen hans. Der hevder han nemlig at kirkens lære om samboerskap og likekjønnet ekteskap er hovedårsak til at generasjonen mellom 20 og 40 år slutter å døpe sine barn og å la seg vie i kirken. Hvis kirken ikke omformulerer samlivsetikken, gjør den seg selv "fullstendig irrelevant", hevder han.

Etter min mening blir en slik konklusjon utilstrekkelig endimensjonal ettersom Salthe ignorerer det mangfold av årsaker som ligger bak synkende dåpstill og kirkevielser. Det finnes ingen enkle forklaringer og løsninger på disse utfordringene.

2. UNDERVURDERING

Så langt jeg kan forstå, *overvurderer* Salthe samlivsetikkens betydning. Samtidig *undervurderer* han viktige postmoderne strømninger, sekulariseringen, den kulturelle fremmedgjøringen i forhold til kristen tro, tanke, fromhet og møtformer, osv. Å tro at dagens nordmenn i Generasjon 20–40 vil begynne å interessere seg for kirken og dens budskap så snart kirken eventuelt omformulerer sin teologi om ekteskap og samboerskap, er etter all sannsynlighet urealistisk ønsketenkning.

Det burde være et tankekors for Salthe og hans meningsfeller at de menigheter og forsamlinger som på regelmessig basis samler flest i Generasjon 20–40, ikke befinner seg i DnK. De finnes i frikirker og organisasjoner som ikke har foretatt den "moderniseringen" som Salthe er talsmann for.

3. KJØNNSPOLARITETEN

Som et argument for å nyformulere samlivsetikken omtaler Salthe ulike ekteskapsyn og vigselpraksiser opp gjennom historien, samt kirkelige holdninger til polygami i diverse kulturer. I sitt kirkehistoriske riss prøver han å vise at kirkens ekteskapsforståelse i bunn og grunn er (og bør være) elastisk, pragmatisk og i stadig endring. Men i de ulike eksemplene han nevner, overser Salthe den ene, konstante faktoren som alltid har vært en integrert del av kristen teologi om ekteskapet: Kjønnsdifferensieringen og kjønnsdifferensieringen.

Uansett hvilke ordninger kirken og samfunnet har hatt for ekteskap, har det alltid vært mellom

mann og kvinne. I hele Bibelen finnes det ikke ett eneste unntak til at ekteskapet kan være noe annet enn mellom mann og kvinne. Det samme er tilfelle i omtrent alle kulturer og religioner til alle tider. Ekteskapet er en biologisk forankret skaperordning og samfunnets grunncelle, der nye mennesker blir unnfanger, fødes og vokser opp. Et nesten enstemmig bispemøte sa i 2007: "Kristen tro forstår ekteskapet mellom mann og kvinne som en ordning innstiftet av Gud Skaperen. (...) Menneskelivet videreføres som samliv mellom mann og kvinne. I den forstand er kjønnpolariteten konstituerende for ekteskapet."

Lærenemnda uttalte i 2006: "Det er bred enighet i nemnda om at ekteskapet mellom kvinne og mann er uttrykk for den orden i skaperverket, som gir seg av kjønnsdifferensieringen. (...) Forholdet mellom mor, far og barn er en skapelsesmessig gitt orden i det bibelske familiemønster, og en grunnstruktur i luthersk samlivsetikk."

4. BARNEPERSPEKTIVET

Barneperspektivet er så å si fraværende i Salthes artikkel. Voksenperspektivet dominerer. Men å

diskutere ekteskapsteologi uten å ta med barnet, er uansvarlig. Ekteskap og foreldreskap hører intimt og uløselig sammen. Retten til barn var nettopp grunnen til at Stortinget avskaffet partnerskapsloven og innførte en kjønnsnøytral ekteskapslov i stedet: Politikerne ville gi likekjønnede par rett til barn.

I den kjønnsnøytrale ekteskapsideologien blir mor eller far med nødvendighet definert som overflødig og irrelevant. Men kan kirken med Jesus som forbilde godkjenne og velsigne planlagt farløshet og planlagt morløshet? Ønsker kirken å fungere som etisk garantist for at det er etisk høyverdig og i pakt med Guds vilje å frata barn deres gudgitte rett til sin egen mor eller far? Er kirken beredt til å gå i kompaniskap med den radikale kjønnsideologien som kjemper for å dekonstruere betydningen av mor-far-barn-relasjonen?

Den kjønnsnøytrale samlivsideologien reiser mange fundamentale spørsmål og problemstillinger. For kirken bør én ting stå klart, uansett hva som er den rådende folkemening: Barnets rettigheter veier tyngre enn voksnes krav og ønsker. Det er mye som står på spill.

luther

Magnus Malm
KJENNETEGN

Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid

399,-

Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: "For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

AUTORITÆRT OM TEOLOGISK FORSKNING

AV ESPEN OTTOSEN, TEOLOG, MASTERSTUDENT I FILOSOFI, INFORMASJONSLEDER I NLM
EOTTOSEN@NLM.NO

Forskningsdekan og professor ved MF, Jan-Olav Henriksen, forsvaret en uinnskrenket forskningsfrihet i Luthersk Kirketidende nr. 16. Flere av momentene han trekker frem, er interessante og fortjener både diskusjon og refleksjon. Men jeg finner det svært problematisk at han gjør sitt eget vitenskapsteoretiske utgangspunkt forpliktende for alle teologiske forskere og enhver teologisk institusjon som vil være vitenskapelig.

Spørsmålet om forskningsfrihetens rammer og eventuelle grenser er krevende. Temaet berører dessuten både personalpolitiske og arbeidsrettslige spørsmål. La meg derfor presisere at min innfallsvinkel her er prinsipiell. Jeg vil ikke gå inn i hva en institusjon kan eller bør gjøre hvis en forsker kommer i strid med institusjonens verdigrunnlag. Artikkelen til Henriksen har en tydelig front mot andre teologiske institusjoner i Norge. Både NLA og Fjellhaug kritiseres spesifikt. Jeg presiserer at jeg ikke på noe vis uttaler meg på vegne av disse.

Gjentatte ganger, og med litt varierende språkbruk, advarer Henriksen teologiske institusjoner mot å utsette forskere for (ideologisk) press. En slik advarsel bør tas alvorlig. Men det er noe ironisk at Henriksen kombinerer sin advarsel med selv å utøve et press ved å hevde at man "med en viss rett spørre om den forskning som eventuelt foregår der, kan kalles vitenskapelig". Og siden en rekke teologiske institusjoner får statlig støtte for sin forskningsvirksomhet, kan det virke som om Henriksen gjerne ser at institusjonene strammes opp av dem som forvalter statlige midler...

Så langt jeg kan se, hevder Henriksen at en

forsker må stå fullstendig fritt i sin forskning. Ett eneste sted i sin lange artikkel skriver Henriksen at en forsker har "forpliktelse og lojalitet i forhold til institusjonen hun er ansatt ved". Men allerede i neste setning skriver han: "Men lojalitet kan ikke stilles opp mot forskningsfrihet og rett til kritikk, eller brukes til å begrense dette." Han hevder også at det er forskeren, ikke institusjonen, som må avgjøre om "det hun fremmer av synspunkter hører hjemme innenfor, og fremdeles bidrar til å fremme, institusjonens målsetning".

Henriksen er riktignok åpen for at det kan "finnes legitime måter å formulere en institusjons virksomhetsbasis på, som kan legge føringer på profil og særpreg". Dette konkretiserer han imidlertid ikke. Isteden advarer han også i denne forbindelse mot at forskere utsettes for press: "Det er heller ikke gitt at et slikt verdigrunnlag kan eller skal brukes som grunnlag for å begrense forskningsfrihet", skriver Henriksen og sikter til en institusjons såkalte verdiforankring.

Helt spesifikt nevner Henriksens grunnreglene ved MF, som slår fast at "institusjonen baserer sin virksomhet på Den Hellige Skrift og Den norske kirkes evangelisk-lutherske bekjennelse". Betyr det at en forsker ved MF må ha dette grunnlaget som sitt utgangspunkt? Nei, svarer Henriksen. "Dersom man først har bestemt seg for å være en vitenskapelig institusjon, kan man ikke unndra noe – ei heller institusjonens 'grunnlag' fra kritisk prøving".

Dette begrunner Henriksen delvis i hva loven fra 2005 sier om forskningsfrihet ved universiteter og høyskoler. Mitt tema er imidlertid ikke

forskningsfrihetens rammer i lys av norsk lov. Jeg forutsetter at enhver akkreditert institusjon lojalt forholder seg til de forpliktelser loven setter. Derimot vil jeg problematisere Henriksens neste begrunnelse, påstanden om at ”vi i dag lever under helt andre vitenskapsteoretiske paradigmer” enn tidligere. Dette hevder han igjen ”henger sammen med den hermeneutiske vending i teologien”. Denne endringen mener han at ”en del av de mest konservative religiøse utdanningsinstitusjoner ikke helt har tatt konsekvensen av eller fått med seg”.

En slik språkbruk er forunderlig – og avslørende. Det virker som om Henriksen mener at enhver teologisk institusjon skal ha samme syn som han selv har på ”den hermeneutiske vending” og på dagens ”vitenskapsteoretiske paradigmer”. Jeg vil derimot tenke at det er en selvfølge at ulike institusjoner – som står i ulike teologiske tradisjoner – forholder seg ulikt til fremveksten av nye teologiske og filosofiske skoleretninger. Hvorfor skal det være et ideal at alle tenker likt?

Det er også paradoksalt at Henriksen i sin artikkel argumenterer iherdig for at forskere må kunne utsette alt ved en teologisk institusjon – også institusjonens grunnlag – for ”kritisk prøving”, men ikke sier et ord om at også moderne vitenskapsteoretiske paradigmer bør utsettes for samme prøving. Er det ikke tross alt mer naturlig for en teologisk forsker å utsette moderne vitenskapelige paradigmer for kritisk prøving enn å utsette grunnleggende teologiske overbevisninger for det samme? Henriksen argumenterer derimot som om det hellige for MF ikke bør være Bibelen (og felleskirkelige århundrelange tradisjoner), men et ganske nytt filosofisk paradigme.

Når Henriksen deretter beskriver de nye ”vitenskapsteoretiske paradigmer”, er han særlig opptatt av å kritisere ”et vitenskapsteoretisk ’foundationalist’-paradigme”. Han mener at problemet ved ”foundationalism” (Jeg vil heretter bruke det norske ordet ”fundamentisme”; det er altså ikke det samme som fundamentalisme!) er at man kan betrakte noen påstander som ”udiskuterbare forutsetninger for teologisk arbeid”.

Det er helt greit at Henriksen avviser fundamentismen. Mange gjør det samme – i større

eller mindre grad. Men det er ikke en selvfølge. ”In one form or another, foundationalism has been the dominant theory of epistemic justification throughout most of the history of Western Philosophy”, skriver J. P. Moreland og William Lane Craig i *Philosophical Foundation for a Christian Worldview*.¹ I dagens grunnbok i epistemologi ved Universitetet i Oslo kaller Jonathan Darcy klassisk fundamentisme for ”perhaps the most influential position in epistemology”.²

En rekke fundamentister har vært ateister og agnostikere. Noen har hevdet at en virkelighetsforståelse (og epistemologi) for eksempel må bygge på sannheter som er selvevidente, logiske eller direkte observerbare. I så fall hevder enkelte at er det vanskelig å finne plass for gudstroen. I lys av en slik argumentasjon har den amerikanske filosofen Alvin Plantinga argumentert for at alle vil inkludere overbevisninger i sin virkelighetsforståelse, som mangler slike karakteristika – som for eksempel troen på at andre mennesker har et sinn, eller at det finnes en fortid. På den bakgrunn så han muligheten for å inkludere troen på Gud som en ”warranted belief”.³

Dette betyr at Plantinga aksepterer et fundamentistisk paradigme. Men han skiller lag med en del fundamentister ved å hevde at gudstro kan sees som en grunnleggende forutsetning som ikke er avhengig av andre argumenter for å kunne være rasjonell. Henriksen vil derimot forkaste fundamentisme. Han avviser også, i motsetning til for eksempel tidligere MF-lærer John Nome,⁴ at all tenkning bygger på aksiomer som ofte tas for gitt.

For Henriksen er det svært grunnleggende å fastslå at enhver overbevisning bør utsettes for ”kritisk prøving og vurdering”. Målet er ”å formulere en stadig mer sakksvarende og sammenhengende (koherent) oppfatning, gitt all den kunnskap og innsikt vi har tilgang til”. Jeg har egentlig ikke noe behov for å argumentere imot Henriksens ståsted, som han selv kaller for en etter-fundamentistisk posisjon. Det er gode grunner for å tenke slik han gjør.

Men jeg synes det er svært problematisk at han tar for gitt at alle teologer, og teologiske institu-

sjoner, må tenke på samme måte. Oppsummerende skriver han at ”kritisk arbeidende teologi må altså forutsette at det ikke finnes noe som helst absolutt sikkert grunnlag for de posisjoner som fremsettes med krav om gyldighet”. Det er litt underlig at hans forutsetning om at ingenting er sikkert, formuleres som om den har absolutt gyldighet...

Det er et faktum at dyktige teologer og filosofer i mindre grad enn Henriksen vil ta et oppgjør med fundamentismen. Jeg kan for eksempel vise til artikkelen med den talende tittelen: ”The Premature Report of Foundationalism’s Demise” av J. P. Moreland og Garrett DeWeese.⁵ Min vurdering er at det blir svært autoritært av Henriksen å argumentere for at den filosofiske grunnlagsposisjonen han selv forsvarer må gjøres gjeldende ved alle vitenskapelige, teologiske institusjoner i Norge.

I Henriksens retorikk finnes bare to muligheter: Enten tar man til vettet og forkaster fundamentismen som vitenskapsparadigme, eller så står man for fideisme. Det betyr at man tror at noe ”er *a priori* sant uavhengig av enhver prøving og diskusjon, fordi vi har besluttet oss for å tro at det er rett”. Jeg mener dette er en meget karikert fremstilling. En rekke filosofer ser det som rimelig å skille mellom aksiomer, eller forutsetninger, på den ene siden og avledede argumenter på den andre, uten at de dermed kan inntar en fideistisk posisjon. Tvert i mot vil mange mene at forutsetningene har et solid

grunnlag og slett ikke bygger på at man ”har besluttet” seg for å tro på dem.

Til slutt: Også de som ser viktigheten av at teologisk forskning bygger på et verdigrunnlag og har visse forutsetninger som utgangspunkt for det teologiske arbeidet, kan være positive til at disse forutsetningene blir drøftet, undersøkt og vurdert. Men det bør være legitimt å mene at noen forutsetninger er mer grunnleggende i teologisk forskning enn andre. Det vil også være ulike syn på hva det vil si å begrunne rasjonelt (og koherent?) forutsetninger for teologisk arbeid. Det gjelder for eksempel overbevisningen om at Gud finnes.

---

¹ *Philosophical Foundation for a Christian Worldview* (Downers Grove: IVP Academic, 2003), side 112.

² Introduction to contemporary epistemology (Oxford: Blackwell Publishing, 1985 (2010)), side 53.

³ Blant Plantingas mest kjente bøker er *Warranted Christian Belief* (Oxford: Oxford University Press, 2000) og *God and other minds* (Cornell: Cornell University Press, 1967).

⁴ Se for eksempel Nomes artikkel ”Om forskningen og bibelkritikkens forutsetninger” i (Ole Øystese, red) *Bibelsyn og Bibelgranskning* (Stavanger: Nomi Forlag, 1966), side 17–37.

⁵ Artikkelen er trykket i *Reclaiming the Center. Confronting Evangelical Accommodation in Postmodern Times* der redaktørene er Millard J. Ericson, Paul Kjoss Helseth og Justin Taylor (Wheaton: Crossway Books, 2004).

SØNDAGSTEKSTEN

TORE SKJÆVELAND - INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD - PÅL KRISTIAN BALSTAD - HILDE BARSNES

1. SUNDAG I ADVENTSTIDA - 2. SØNDAG I ADVENTSTIDEN
3. SØNDAG I ADVENTSTIDEN - 4. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

VELKOMMEN TIL NYE MEDARBEIDERE

Idet vi begynner gjennomgangen av tekstene for det kommende kirkeåret, vil vi ønske velkommen tre nye tekstmedarbeidere, Marie Bakkevig Hillesund som er kapellan i Borge, Torstein Eidem Nordal som er sokneprest i Kviteseid, og Stephen Sirris som er prostiprest i Bærum. Vi er glade for at de har tatt imot utfordringen til å skrive for Luthersk Kirketidende, og ser fram til det de har å bidra med.

1. SUNDAG I ADVENTSTIDA

30. NOVEMBER 2014

Preiketekst: Luk 4,16–22a

Lesetekstar: Jes 61,1–3; Op 5,1–5

Liturgisk farge: Fiolett

TIL DAGEN

Det er starten på eit nytt kyrkjeår i kyrkja medan det i samfunnet elles i beste fall er den offisielle starten på julefeiringa med tenning av julegraner etter vekevis med julereklame og juledekorasjonar i butikkar. Og i kyrkja skal det ikkje handla om barnet i krybba, men om at håpet vert oppfylt i Jesus.

TIL TEKSTEN

V 16–17: Einkvar vaksen mann kunne lesa; det var ikkje spesielt for Jesus, men vanleg praksis i synagogen; det var ingen faste lesarar.

V 18: Her les Jesus frå Jesaja 61, som også er lesetekst denne sundagen, men nokon linjer er ikkje med i Lukas-teksten. Versa er ein del av ei hymne med profeten sin bodskap om håp til dei bortførte i Babylon. ”Herrens Ande” viser i Jesaja-teksten til profeten, men her må det lesast på bakgrunn av Jesu dåp i 3,22. Det har vore diskutert om desse fresegoda skal forståast bokstaveleg eller åndeleg. Det vert ikkje sagt kva som er ein god bodskap for fattige, og Jesus gjev ikkje noko løfte om rikdom. Det er difor rimeleg å tolka dette om dei som er fattige i forhold til Gud (Jfr, 6, 20 og 7,22), utan at dette utelet dei som er økonomisk fattige. Jesus sette heller ikkje konkrete fangar fri; dette er ein metafor for åndeleg fangenskap, som korresponderar med tanken om nådeår og frigjevingsåret i 3. Mos. Jesu helbredde fleire blinde, men ikkje alle. Dette tyder på at å vera blind også skal forståast biletleg (Jfr. Joh

9,40–41), og at dei konkrete heilbreidingane av blinde vert eit synleg uttrykk for at Guds rike er nær. At undertrykte skal settast fri, kan tolkast i politisk retning i eit land okkupert av romarane, men slik opptrer ikkje Jesus.

Det er rimeleg at desse fire uttrykka er døme på heile fylden av frelsegode, åndelege og kroppselege. Desse gjeld ikkje berre spesielle økonomiske og sosiale grupper i folket, som fattige, fangar og blinde, men alle. Det handlar om relasjonsbrot; ein fange og ein blind er delvis avskoren frå visse typar relasjonar. Den som er fattig og undertrykt, er heller ikkje fri. Den gode bodskapen vert at relasjonen vert gjenoppreta i Jesus, og menneske vert løyst frå det som bind dei. Profeten skulle forkynna dette og det ligg underforstått at Gud skal gjera det.

V 19: Nådeår er ein allusjon som viser til 3 Mos 25,10: "De skal halda det femtiande året heilag og ropa ut fridom i landet for alle som bur der. Det skal vera eit frigjevingsår for dykk." Då skulle all gjeld ettergjevast, og eigedomar som andre hadde overtatt leverast tilbake, men ein veit ikkje om dette nokon gong vart gjort fullt ut i Israel.

V 20: Jesus sette seg fordi det var vanleg at ein stod og las og sat og lærte.

V 21: "I dag" marker at frelsesløfta ikkje lenger ligg i framtida, som på Jesaja si tid, men finn stad no. Her går ikkje Jesus berre inn i rolla som profeten i teksten; det skjer noko større: I han vert håpet om nådeåret oppfylt. Det står ordrett omsett: "I dag er dette skriftordet oppfylt i dykkar øyro." Det er ein hebraisk måte å uttrykka seg på og tyder "medan de høyrer på". Det er ikkje eit generelt ord, men eit ord som vert oppfylt når bodskapen lyder, eit ord som skaper kva det nemner.

Reaksjonen på Jesu proklamasjon vert omtalt med ordet "martyreå", vitna, og er her omsett med å rosa, men det kan og omsettast negativt med å fordøma. Den positive omtalen av bodskapen gjer det sannsynleg at dei fyrst reagerte positivt. Dei hadde sett han forlata byen som ein vanleg mann; no var han vendt tilbake som ein berømt predikant og undergjerar. Spørsmålet "Er ikkje dette son til Josef?" kan oppfattast som undring i positiv forstand, kanskje stoltheit over ein

av deira eigne, eller negativt som kritikk fordi han tar på seg ei rolle dei meiner han ikkje kan ha. Her er det vel i fyrste omgang positiv undring som sidan vert til kritikk etter Jesu neste utsegn i v 23–27.

TIL PREIKA

I mange kyrkjer er det dåp denne dagen. Det er ei utfordring å forkynna til ei forsamling med både dåpsfølgje som vil feira barnet med kyrkjeleg høgtid, og kyrkjevande som har forventningar til teksten og kyrkjeårsdagen. Når dåpstalen går nedover, er det viktig å tenka inn dåpsfølgjet i forkynninga og spørja seg korleis ein kan gje dei ei meningsfull oppleving så dei kan kjenna at dei er inkluderte i forkynninga. Difor har eg vald å bruka plass til det.

Dette er ein tekst om håp. Jesaja-teksten var om framtidig håp; Jesus gjorde det notidig. Det vil det vera naturleg å understreka adventstemaet i gudstenesta og gjerne i preika, men eg vil la preika slutta med advent og starta i ein felles erfaring som dåpsforeldre kan kjenna seg igjen i.

1. *No er det nådeår.* Ein gong kunne ein berre håpa på framtida. Med Jesus er det ikkje lenger noko framtidig, men notidig. Jesus er håpet for menneske som ikkje ser Guds kjærleik, som er for bundne til å ta imot, for fattige til å bygga på eigen styrke, som treng eit nådeår der Gud gjev rettferd og fridom.

2. *No skjer det i øyro våre.* Det er ikkje lenger snakk om Jesus den gongen. Håpet vert oppfylt for oss i dag, i øyro våre, i forkynning, i dåpen, i nattverden, i møtet med Jesus.

3. *No feirar me håpet i advent.* (Tenn lys, v 1) Håpet gjev oss ein ny start; difor startar me kyrkjeåret og adventstida med det. Kyrkjeåret ser Jesu oppfylling gjennom jul, påske og pinse. Advent er å forebu seg til å ta imot han som kjem som oppfylling av håpet.

INNLEIING KNYTER KONTAKT MED TILHØYRAR, TEKST OG TEMA

Når eg har funne innhaldet i preika, må eg sjå på korleis dette kan gjerast relevant for dåpsfølgjet.

Predikanten må vekka interessa i innleiinga av preika, Det er mange måtar å gjera det på, men ein må prøva å koma i kontakt med dei kjensler

og tankar dei har; ein kan t.d. tala om svangerskapet eller førjulstida som ein periode med håp. Her er mitt forslag til innleiing:

Ikkje sant foreldre ynskjer å vera stolte av borna sine (Retorisk spørsmål for å vekka interesse)?

Då Jesus reiste seg og las teksten i synagoga i Nasaret, sa dei: "Er ikkje dette son til Josef?" Det står at dei tala vel om han og undra seg. Eg trur dei var stolte over han: "Så bra, er det verkeleg han Jesus me kjenner og har vakse opp med?" Eg håpar alle me som er foreldre, kan kjenna igjen den stoltheita over å sjå sitt barn stå fram. Og me som er rundt, kan kjenna den same stoltheita over ein av våre (Understreking av felles erfaring) De som sit her med dåpsbarnet – eg ser det på dykk; de ser ut som de er stolte over og glade for borna dykkar (Direkte tiltale og komplement, viser at predikanten er interessert).

I dag er borna borte fram til dåpen. Det er ein milepel, og det skal bli fleire. Det er jo det me håpar, at me skal få følgja borna våre til mange milepelar der me kan kjenna at me er stolte over dei. For me håper jo at det skal gå dei bra. Sjølv om ingen av oss veit kva framtida vil bringa av glede og sorg, har me håp (Prøver å nå tilhøraren sine kjensler). Akkurat den blandinga av stoltheit og håp trur eg Jesu familie og vener kjente den dagen han tok bokrullen og las for heile kyrkjelyden i synagoga i Nasaret (Bygger bru mellom tekst, tema og tilhøyrar).

Og så kjem Jesus med eit større håp. Han oppfyller ikkje berre familiens håp, men heile folket, heile verda sitt håp blir oppfylt der og då. For her trår Jesus ut over familiesirkelen og siktar mot verda. Her er det ikkje lenger berre håp for Nasaret og deira born, men oss og våre born. (Viser at saka er viktig for tilhøraren) Og dette oppfylte håpet skal det handla om i dag (Tydeleg presentasjon av tema).

SALMAR (S2013):

360: Jesu du har brakt Guds rike, Tema: Han ropar ut eit nådens år: 5 v3, 433 v4, Dåp: 36 v6
Håp: 25 v1

TORE SKJÆVELAND
KYRKJEFAGSJEF I BJØRGVIN
TOS@KYRKJA.NO

2. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

7. DESEMBER 2014

Prekentekest: 1 Kor 15,50–57

Lesetekster: Jes 65,17–19 / Luk 21,27–36

Liturgisk farge: Fiolett

Håpets lange linjer – inn i vår hverdag

TIL DAGEN

2. søndag i adventstiden bærer i seg håpet, sammen med forventningene og gleden. I dag løfter tekstene oss ut av de praktiske forberedelsene vi står midt oppe i nå, og inn i en annen modus. Denne søndagen kunne nesten vært kalt "adventstidens påskedag", slik høsten har en søndag med tema oppstandelsen (2013/14 – 17. søndag i treenighetstiden, "høstens påskedag"). I dag bindes Ordets komme til vår verden sammen med Ordets misjon om å bringe håp og evig liv: "Døden er oppslukt, seieren vunnet."

Lesetekstene fra Jesaja 65 og Lukas 21 bærer begge i seg håpet – Jesaja-teksten som kan få alle i Jerusalem med omegn i dag til å gråte av håp og lengsel. Tenk for en fryd den dagen skal bli! "Aldri mer skal det høres gråt eller klageskrik i byen."

I Lukas-teksten oppfordres vi til årvåkenhet så vi er forberedt på den dagen: "... rett dere opp og løft hodet! For da skal dere snart bli satt fri."

Uansett hvordan våre hverdager her og nå fortoner seg, har vi et håp i vente. Denne søndagen i adventstiden får vi ta det perspektivet med oss inn i forberedelsene av julegudstjenester, skoleavslutninger og pepperkakebaking, pynting og vasking.

PREKENTANKER

De uvanlige ordenes tekst

Denne lille teksten er prydet med ordspill og negasjoner: *forgjengelig – uforgjengelig x 4, dødelig*

– *udødelighet* x 2. Hva forteller alle disse ordene? Det handler om oss, mennesker av kjøtt og blod, med en kropp som en gang skal dø, at vi – menneskene – skal leve videre i en virkelighet der døden ikke lenger har noen makt. Det som i dag ligger under dødens makt, skal en gang bli fra denne makt, og vi blir også, bokstavelig talt, fri.

Lever vi en hverdag som friske og uten de store kroppslige bekymringer, tar vi kanskje denne teksten som en vakker håpstekst om noe som en gang skal komme. Lever vi en hverdag der vi selv, eller noen som står oss nær, lider under kroppens svakelighet, smerte og sykdom, kan nettopp dagens tekst bringe håpet og trøsten nært og rett inn i vår hverdag. At den kroppen som i dag bringer smerte, en dag skal være kledd i *udødelighet* og *uforgjengelighet* – det er håp inn i dødens hverdag.

Håpet om forvandling

”Eg veit i himmerik ein borg, ho skin som soli klåre.” Lenge har teksten og melodien, varigheten i denne salmen, vært selve håpssalmen for meg. Den tegner opp et bilde og en virkelighet som appellerer og skaper en lengsel, slik jeg også kan lengte etter denne forvandlingen Bibelen forteller oss at en gang skal skje.

Det er skrevet og sagt mye om himmelen og hvordan forkynne det for barn, ungdom og voksne. Nettopp i forkynnelsen med barn har jeg måttet gå mange runder med meg selv for ikke å falle i naivitetens grøft og ei heller i de ”voksenes-begrensede-tro-sin-grøft”. Det er jo nettopp Bibelens totale formidling om forvandlingen som gir håp til mennesker som i dag opplever kroppen som en begrensning.

Jeg har en onkel som har levd hele sitt liv med en hjerneskada som gjør at hans språk er svært begrenset. Det er bare de nærmeste som forstår hva han har å si. Min egen sønn uttrykte erfaringen med denne voksne mannen som ikke kan snakke, på følgende måte: ”Men i himmelen, da vil onkel Dag kunne snakke” – og jeg tenkte at et slikt perspektiv har jeg aldri hatt, men min sønn hadde tatt til seg forkynnelsen om himmelen og trukket sine egne konklusjoner av den, rett inn i vår hverdag.

”For basunen skal lyde, de døde skal stå opp i *uforgjengelighet*, og vi skal bli forvandlet.”

Jeg tror det er flere av oss som kan kjenne på lengselen etter forvandling. For i det ligger frihet fra alt som binder, fra alt som forminsker, og fra alt som begrenser.

Om hemmeligheter og øyeblikk

Paulus deler sin dype innsikt med sine lesere: ”Se, jeg sier dere en hemmelighet”. Jeg tenker på Kristus-kransen og de tre hemmelighetsperlene. Hele tre perler i en krans på atten er tilgodesett hemmelighetene. Det er ikke lite.

Vi bærer alle på hemmeligheter. Noen er gode; de kman vi ta fram, tenke på, drømme rundt, og de gir oss glede. Andre hemmeligheter er mørke, vonde og farlige. De kan forfølge oss, tyngne oss og skremme oss. I møte med barn har vi voksne en oppgave i å lære dem om hemmeligheter. Vi må lære dem å skille de gode som kan bevares for oss selv, fra de vonde og onde hemmelighetene som vi ikke skal bære på alene.

Paulus vil dele sin hemmelighet med sine venner. Hans hemmelighet handler om forvandlingen som skal skje. Paulus har ervervet seg innsikt om at det vil skje raskt, på et øyeblikk, ved det siste basunstøtet. Og han er også overbevist om at det vil skje snart.

Det er med øyeblikk som med hemmeligheter; vi har mange av dem. Jeg liker å tenke på noen øyeblikk som *gyrne øyeblikk* – de opplevelsene som er så gode at du ikke vil de skal ta slutt. Dem du vil forevige, fortsette å leve i; dem du vil skal vare. Vil forvandlingens øyeblikk bli et sånt tilfelle? Et gyllent øyeblikk? Antagelig ikke. For behovet for og tankegangen om *gyrne øyeblikk* er noe som hører dødeligheten og *forgjengelighetens* liv til.

Forvandlingen som en gang skal skje, vil ta oss inn i en tid preget av uendelighet. Da vil ikke lenger øyeblikkene gå over. ”Døden er oppslukt, seieren vunnet,” og vår hverdag vil for alltid være forandret.

Håp og trøst

Ser vi på den alternative fortellerteksten som hører søndagen til, får vi også med oss et par

verdifulle moment. Teksten er fra Johannes 14, med oppfordringen om at hjertet ikke skal bli grepet av angst, og om stedet med de mange rommene som han går for å gjøre klar.

SALMEFORSLAG:

724 Stjernene lyser fremdeles i mørket
882 Eg veit i himmerike in borg
12 Våknn opp, du som sover
510 Herre, når din time kommer

INGVILD HELENE MYDSKE FALLEGÅRD
VIKARPREST I TUVE SÄVVE MENIGHET I
GÖTEBORG
INGVILD.FALLEGARD@GMAIL.COM

3. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

14. DESEMBER 2014

Prekentekest: Luk 3,7–18

Lesetekster: Jes 40,1–5 / Jak 5,7–8.

Liturgisk farge: Fiolet.

TIL SØNDAGEN

Vi er i fastetiden, ventetiden før jul, og i romersk-katolsk sammenheng er den liturgiske fargen denne dagen rosa. De øvrige adventssøndagene har det vært en tradisjon for at svart skal være den liturgiske fargen, for å tydeliggjøre perspektivet "Det sanne lys som lyser for hvert menneske, kom nå til verden." Joh 1,9. Denne søndagen har blitt kalt "gaudete" (lat. å glede seg) og har et noe lysere preg enn de andre søndagene i adventstiden. Ofte i katolske land kan man se at adventstaken har ett rosa lys, og presten har rosa messeklær. Dette markerer et skille i liturgien og

det dobbelte perspektivet adventstiden bærer i seg, med Jesu første og andre komme. I den katolske messe blir man også minnet om ordene fra Fil 4:4–5: "Gled dere i Herren, atter sier jeg: Gled dere, for Herren er nær." Når glede og ventetid møtes, eller kirkens hvite festfarge møter adventstidens fiolette, så får man den rosa fargen. Dagen har vært knyttet til døperen Johannes og hans forberedelse til Jesu komme.

TIL TEKSTEN

Et liv som fruktbarer

En kan ikke henvise til sin slekt når oppgjøret om ens liv skal gjøres regnskap for. En skal svare for sitt eget liv. En kan ikke hverken henvise til sin formue, status eller makt. Nei, overfor Gud står vi med regnskapet for vårt eget liv. I mange av kirkene våre står slektsnavnene skrevet på benkedørene – storbondens, lærerens, lensmannens benk, men slik er det ikke i Guds rike. En kan ikke si at jeg har Abraham til far, og tro man kan gjøre hva man vil.

I Gal 4,26 knyttes Abrahams ætt og det himmelske arveoppgjør til dåpen og tilhørigheten i Kristus. Her utvides grensene for hvem som er Guds barn, ikke bare knyttet til slektskap, men til tilhørighet og vår Far i himmelen. Her er det ikke lensmann eller røver, lærer eller elev; nei, her er vi alle ett i Kristus. Gjennom tilhørigheten utfordres vi til å bære med oss fruktene som tilhørigheten gir.

Problemstilling 1 (vers 10–11) stiller folk spørsmål om hvordan en kan gjøre for å bære frukten som svarer til omvendelsen. "Dele" er Johannes sitt svar.

Problemstilling 2 (vers 12): Noen blant folket (tollere) ønsker å bli døpt og spør hva kan vi gjøre for å få del i dette? Gjennom redelighet.

Problemstilling 3 (vers 14): Noen andre blant folket (soldater) vil vite hva man så skal gjøre. Leve rettferdig og nøkternt er Johannes sitt svar.

TIL PREKENEN

Jeg ville nok ikke gjort som Johannes, å starte prekenen med å kalle menigheten ormeyngel. Jeg vet ikke om ordet "ormeyngel" åpner for den gode kommunikasjon med menighetens hjerter. Alt til sin tid. Men tre aspekter vil jeg belyse i det

Johannes preker om, nemlig deleaspektet og innholdsperspektivet. Ild er et sentralt begrep i teksten, og siden vi er i adventstiden hvor en tenner mye lys og vi venter på solverv, så er det interessant å se hvordan dette begrepet har utviklet seg fra GT til NT og vår tid.

Johannes starter en folkebevegelse der han ved Jordans bredd døper folket med vann til omvendelsesdåp til syndenes forlatelse (Joh 3,3). Men dåpen i Jesu navn skal knytte mennesker til Guds løfter og saligheten. På en ny måte gis dåpen et innhold som gir oss tilhørighet i en ny familie, et nytt fellesskap. Det er gjennom dåpen vi døpes med Hellig ånd og ild til å gå ut i verden som fruktbarere – for å dele med andre og leve redelig, med rettferdighet og det gode for øyet.

Dele

Julen handler om å dele. Gud som delte sin sønn med vår verden, delte av sitt lys med oss og lot sitt lys skinne til velsignelse for alt det skapte.

Vi deler både gaver og måltid, og tilbringer tid sammen. Vi deler opplevelsen, høytiden, forventningene. Vi deler flotte tradisjoner som vi bærer med oss fra slekt til slekt.

Som kristne har ikke vårt familiebegrep grenser til bare å handle om dem som er samlet på julaften til fest. Nei, hele julen har et budskap om å dele også opplevelsen av tilhørighet – å åpne hjemmet, gi en liten gave til en gammel nabo eller ringe en tante man vet sitter alene. Det handler også om i bønn å dele med Gud vårt ønske om at verden må bli et fredeligere sted for alle. Året som vi legger bak oss, har vært et blodig år, og mange har fått sår på både kropp og sinn.

Rett ferd

Johannes ville rydde vei for Herren, gjøre klart for hans komme. Å være rettferdig handler om å følge etter Jesus på den veien; da er en på rett vei, eller rett ferd. Å følge etter Jesus handler om å være rett-, sann- og helferdig. Det siste ordet har jeg vel kanskje funnet på selv, men synes det gir mening at vi utfordres til å være hele i vår ferd. Det handler om å være redelige om vårt liv og i vårt forhold til andre, ta konsekvensene når vi mislykkes, og glede oss når vi mestrer.

Det tredje verset i ”Tenn lys”, som vi skal tenne denne søndagen, er et lys for rettferd og for alle dem som kjemper for frihet og rett. Det var den veien Johannes ville rydde for Gud, og den veien Jesus utfordret oss til å følge ham på – kampen for barmhjertighet i verden, og ikke gi opp kampen for alle et ett – i Kristus.

Ild

Ilden er sentral i prekenteeksten, men bruken av ilden har nok forandret seg gjennom tidene. ”Tenn lys!” Ja, vi er ikke de første som har gjort det. Helt fra den første offerkulten har brennoffer og Guds nærvær vært knyttet til ilden, flammen. Særlig to steder er det interessant å identifisere ilden som rensende 4 Mos 31,23 og 5 Mos 4,24 Gud er en fortærende ild (Hebr 12,29). Ellers er gjerne ilden knyttet til åpenbaringer og engler, kraft og kommunikasjon mellom Gud og menneske (Moses og tornebusken).

I NT er ilden ofte knyttet til prøvelse (Mark 9 49; 1 Kor 3,13), men øg pinsedagens ildtunger er et bakteppe som gir mening i denne sammenheng. Den hellige ånd ble sendt som ildtunger til disiplenes hoder. Ilden blir øg brukt for å prøve våre gjerninger, om de holder mål. Det gir mening, for når Johannes sier at kornet skal skilles fra agnene, så er det nærliggende å tenke at det ligger en renselse i dette. De onde gjerninger vil blåse bort, og det gyllne kornet vil være rensed for agner.

Nå er det mørketid, og vi blir spesielt minnet om hva lys betyr. Vi tenner lys i adventsstaker og setter lys på trærne. I skinnet fra lyset kan vi få øye på hverandres ansikt, ja; i skinnet fra Guds lys kan vi få øye på vår søster og bror i alt det skapte.

SALMEFORSLAG

S08 nr. 25 Tenn lys

S08 nr. 352 Ren og rettferdig

S08 nr. 335 Guds sønn er kommet

S08 nr. 8 Rydd vei

S08 nr. 602 Lat kvar jordisk skapning

S08 nr. 102 Vi skal se deg (Jesu gjenkomst)

PÅL KRISTIAN BALSTAD
SJØMANNSPREST I KØBENHAVN
PKB@SJOMANNSKIRKEN.NO

4. SØNDAG I ADVENTSTIDEN

21. DESEMBER 2014

Prekentekest: Luk. 1, 39–42

Lesetekster: Mika, 1–4a / Fil. 4,4–7

Liturgisk farge: Lilla

MENNESKEHETENS MØDRE OG FRYDSSPARKET!

To kvinner finner veien til hverandre i en fjell-bygd. De bærer hvert sitt barn i magen, hver sin kjærlighet til livet og hvert sitt håp for fremtiden! Barn bærer liv og håp med seg, og livet sprenger seg vei mot verden med enorme krefter når tiden er inne. Lenge før barnet ser sin første morgen, slår hjerter i takt; små hender holdes sammen, og føtter sparker fra seg, noen ganger også i fryd. Hjerter slår, og liv leves også i ventetiden før vi kan se morgenen renne og møte dagens lys for første gang. Menneskehetens mødre bærer livet til verden, med både frykt og stor glede – frykt for det ukjente og hva som vil møte det sårbare barnet når lungene fylles med luft for første gang, og et livsløp starter som et eget individ i egen kropp – og samtidig en stor glede over det underfulle håp som et nytt liv bringer til verden. Livet sparker av fryd for guddommelig liv som gir håp i en urolig verden!

FRA LØFTE TIL OPPFYLLELSE

De to lesetekstene tar oss fra løfte til oppfyllelse og glede. Johannes sitt frydsspark blir utvidet i Filipperbrevets tekst til gleden over at Herren er nær, en glede som er der for å bli; til tross for utfordringer, smerte og motgang, kan vi alltid finne glede i at Herren er nær. Hans nærvær er også en invitasjon til relasjon, et sted vi kan komme med alt vi har på hjertet, og be til ham. Han er den som kommer med fred, en fred som skal bevare våre hjerter og tanker. Slik blir fredstemaet et

gjennomgangstema i alle tekstene for denne søndagen: Han som kommer med fred og frigjøring midt i vår vakre og sårbare verden.

PREKENTEKSTEN – MARIA OG ELISABETH

På grunn av at temaet om Jesu komme er så rikt teologisk, har Lukas tre ganger en tolkning av meningen med Guds frelsesplan ved Jesu komme i starten av sitt evangelium, først i 1,26–38, så i vår tekst i 1,39–45 og så videre i 1,46–56.

Noen detaljer fra teksten:

Vers 39: ”skyndte seg opp” – Lukas sin intensjon med versene 39–56 blir oversett om man vektlegger Maria sin omsorg og veldedighet i å besøke sin aldrende gravide slektning, Elisabeth. Dersom Lukas ville presentere Maria som en rollemodell for veldedighet, ville han ikke ha skrevet vers 56 som viser at Maria drar fra Elisabeth når hun nettopp kunne ha trengt hennes hjelp. Det er også lite troverdig at en 14-år gammel jødisk jomfru ville dra på en 4-dagers tur alene. Lukas sin intensjon med møtet er av litterær og teologisk karakter. Her føres de to vordende mødre sammen slik at de begge kan prise Gud for hans gjerninger i livene deres, og at Elisabeths barn blir presentert som en ”forgjenger” for Marias barn. Lukas forteller at Maria drar hjem før Johannes blir født, og slik får begge fødselshistoriene de tre menneskene som hører til i hver av dem, først Sakarja, Elisabet og Johannes og siden Josef, Maria og Jesus.

Vers 41: ”sparket” – I 1. Mosebok 25,22 finner vi en parallell til ”sparket” i fortellingen om Esau og Jakob i Rebekkas mage, og slik aktivitet hen-spiller på framtidige relasjoner. Vers 44 gjør det klart at med å ”sparke” anerkjenner Johannes sin Herre, Jesus. Gjennom eller ved den Hellige Ånd er Elisabeth i stand til å tolke barnets spark. I vers 42 med Jael ord fra Dommerne 5,24 og Judiths ord fra Judiths bok 13,18, om folkets frigjøring, priser Elisabeth Maria for hennes bidrag til frigjøring ved å føde ”ham som bringer fred” til verden (Luk. 2,14).

Vers 43: ”min Herres” – Johannes sparket i Elisabeths mage fordi Maria bærer deres Herre.

Vers 44: ”fryd” – Johannes sin fryd er en natur-

lig respons på Guds oppfyllelse av løftene i Jesus.

Vers 45: ”salig” – Maria, som en rollemodell for alle troende, er priset for sin tillit og trofasthet til Gud.

PREKEN – SPARKET!

Denne søndagens tekster er sterke og rike! Jeg synes fortellingen om de to kvinnenes møte speiler på en unik måte Guds frelsesplan. I relasjonen mellom de to møtes det menneskelig og det guddommelige, det jordnære og underfulle, det nære og det himmelske, frykt og glede. En relasjon mellom to mødre som gir fellesskap og styrke til en ung og en gammel mor. Et spark som starter en bevegelse mot fred og frigjøring for en hel menneskehet. To mødre, menneskehetens mødre bærer to håp – og det ene barnet skal rydde veien for det andre, guddommelige, unike barnet som fødes og veves inn i menneskeheten gjennom Maria for så og bli menneskehetens redningsmann.

Fremtiden var usikker på den tiden Maria vokste opp; en var redd for at kosmiske makter skulle overta himmelhvelvingen, og at det skulle lede til jordens undergang. For jødene var folkets undergang den store trusselen. Mange tekster handler om fiendetrussel og hvordan Jerusalem står i fare for å bli lagt i ruiner. Det fantes også en redsel for Guds vrede, og om en kunne stole på at Gud var tilværelsens gode makt.

De siste månedene har verdensbildet forandret seg en god del. Uroligheter og krig er ikke lenger noe som kun hender langt unna oss. Det har også kommet nærmere oss i store deler av Europa, enn det har vært på lenge. Jeg sitter i skrivende stund i Berlin, en by som både har vært åsted for, og som har merket konsekvensen av den kalde krigen, slik kanskje ingen annen by så tydelig har opplevd. Men selv om mange av oss i Europa har levd uten krig lenge, så er det ikke slik alle andre steder i verden. I den delen av verden der Maria og Elisabeth levde, og deres to barn ble født, har det også vært mer eksplosivt i den siste tiden. Til tross for at det er en pågående konflikt, har vi ikke sett så mye lidelse og ødeleggelse der heller

på lenge, som det vi ser nå. Verden er og blir et urolig sted der det finnes kriger, konflikter, urettferdighet, lidelse og trusler mot liv og helse.

Den urolige verden Jesus ble født inn, er også vår verden anno 2014. Truslene mot livet er mange, og vi kan kjenne på frykt for lidelse og vår egen død.

I barnet Jesus startet Gud en bevegelse mot hat, undertrykkelse, urettferdighet og lidelse – en fredskamp for livet, for rettferdighet og kjærlighet – en kamp vi er kallet til å være med å kjempe sammen med han, men en kamp vi også kun kan vinne sammen med vår Gud.

Løftene om håp, frigjøring og fred gjelder også i dag, til alle oss som nyter og strever oss gjennom livet. Vi er sårbare der vi vandrer på livets vei, til tross for at verden har endret seg på de årene som har gått siden Maria fødte sitt guddommelige barn i Betlehem. Det er først når vi anerkjenner vår egen sårbarhet at vi kan kjenne fellesskapets styrke med både mennesker og Gud som trygghet og frigjøring. Da blir vi mottakere av Guds nåde, og løftene oppfylles, når vår søken etter kontroll forvandles til søken etter fred i hjerte og relasjoner, når autoritet erstattes med ydmykhet og hat byttes ut med kjærlighet, når Gud får gjøre alle ting nye og gjøre helt det som har gått i stykker i ditt og mitt liv. Det skjer i et møte på i en fjellbygd på en vei, i en by eller en kirke – når vi får se Guds ansikt; det sparker i magen, og håp tennes i hjertet.

La oss gjennom formidling av nærvær og håp denne søndagen gi alle som kommer til oss, et møte med seg selv og med fredens, frigjøringens og kjærlighetens Gud.

Bønn

Gud gjør meg til et redskap for ditt rike, der kjærlighet driver handlinger og ord. La meg se hvert menneske som min like, med rett til et hjem i himmel og på jord.

HILDE BARSNES
SJØMANNSPREST I BERLIN
HILDE.BARSNES@GMAIL.COM

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

AGDER OG TELEMARSK BISPEDØMME

Agder og Telemark bispedømmeråd gjorde følgende tilsetninger i møtet den 8. september 2014:

Sigridur Thordardottir ble tilsatt som kapellan i Bamble prosti med Bamble sokn, Stathelle sokn og Herre sokn som tjenestested.

Ragnhild Marie Røstvik ble tilsatt som sokneprest i Aust-Nedenes prosti med Åmli sokn og Gjøvdal sokn som tjenestested.

Anne-Inger Lunner ble tilsatt som sokneprest i Aust-Telemark prosti med Sauherad og Nes sokn som tjenestested.

Tord Kristian Thuen ble tilsatt som kapellan i Skien prosti med Skien sokn og Borgestad sokn som tjenestested.

Sigridur Thordardottir, Ragnhild Marie Røstvik og Anne-Inger Lunner har takket ja til stillingene. Tord Kristian Thuen har takket nei, og stillingen lyses ut på nytt.

STAVANGER BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 8.09.2014

Håvard Eidhammar som sokneprest i Ytre Stavanger prosti med Tasta sokn som særskilt arbeidsområde.

Den tilsatte har skriftlig bekreftet at han tar imot stillingen.

luther

Marian Nygård

JEG HAR JO ET GODT LIV

299,-

Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>